

Боротьба зі злочинністю у сфері підприємницької діяльності (кримінально-правові, кримінологічні, кримінально-процесуальні та криміналістичні проблеми). Харків: Право

Національна академія наук України
Інститут держави і права імені В. М. Корецького

Інститут вивчення проблем злочинності
Академії правових наук України

БОРОТЬБА ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (кримінально-правові, кримінологічні, кримінально-процесуальні та криміналістичні проблеми)

Харків
«Право»
2001

ББК 67.308

Б 32

Рецензенти: доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України *І. К. Турчекич*; доктор юридичних наук, професор кафедри кримінального права Української академії внутрішніх справ *В. О. Глушков*; доктор юридичних наук, професор Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, заслужений діяч науки і техніки України, *М. В. Салтєвський*; доктор юридичних наук, професор Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого *В. В. Голіна*

Авторський колектив: *В. І. Борисов*, доктор юридичних наук, професор — вступ, висновок (у співавторстві з *Ф. А. Лопушанським*), *О. Г. Кальман*, кандидат юридичних наук, доцент — глава 7; *В. П. Корж*, кандидат юридичних наук, доцент — 9.1 глави 9; *І. П. Лановенко*, доктор юридичних наук, професор — глава 3 (у співавторстві з *Я. В. Мельником*); *Ф. А. Лопушанський*, доктор юридичних наук, професор — вступ, висновок (у співавторстві з *В. І. Борисовим*), глави 4, 5; *Г. А. Матусовський*, доктор юридичних наук, професор — 9.2 глави 9; *Я. В. Мельник*, кандидат юридичних наук, професор — глава 3 (у співавторстві з *І. П. Лановенком*); *А. Й. Міллер*, кандидат юридичних наук, — глава 6; *О. Я. Светлов*, доктор юридичних наук, професор — глава 8 (у співавторстві з *М. І. Сірим*); *М. І. Сірий*, кандидат юридичних наук — глава 8 (у співавторстві *О. Я. Светловим*); *В. В. Скибицький*, доктор юридичних наук — глава 2; *А. М. Ришелюк*, кандидат юридичних наук — глава 1.

Відповідальні редактори: заслужений діяч науки і техніки України, доктор юридичних наук *Ф. А. Лопушанський*, заслужений юрист України, доктор юридичних наук *В. І. Борисов*

Боротьба зі злочинністю у сфері підприємницької діяльності (кримінально-правові, кримінологічні, кримінально-процесуальні та криміналістичні проблеми). — Харків: Право, 2001. — 264 с.

ISBN 966-7146-47-2

У монографії вперше в Україні на основі конкретно-соціологічних досліджень, вивчення чинного законодавства і практики його застосування зроблена спроба розглянути комплекс питань, пов'язаних з кримінально-правовим аналізом злочинів у сфері підприємництва та відповідальністю за протидію законній підприємницькій діяльності. Наводиться кримінологічна характеристика систем запобігання досліджуваним злочинним діянням. Розглядаються форми взаємодії суб'єктів профілактики та механізмів запобіжної діяльності, зокрема криміналістична профілактика злочинів у сфері підприємництва і взаємодія правоохоронних органів, форми взаємодії спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю в процесі розслідування цих злочинів, а також висловлюються пропозиції щодо вдосконалення боротьби з досліджуваними злочинами.

Для юристів, підприємців, бізнесменів, комерсантів, інвесторів, широкого загалу представників громадськості, викладачів, студентів та громадян, які проявляють інтерес до підприємницької діяльності.

ББК 67.308

© В. І. Борисов, Ф. А. Лопушанський,
В. П. Корж та ін., 2001
© «Право», 2001

ISBN 966-7146-47-2

Національне відродження української державності та розбудова демократичного суспільства нерозривно пов'язані з формуванням нової правової системи України. Вони мають здійснюватися відповідно до основоположних конституційних принципів верховенства права, утвердження в країні соціально орієнтованих ринкових відносин та регулювання у сфері функціонування демократичних ринкових інститутів, зокрема підприємництва. Останні, будучи врегульованими нормами права, виступають як правові відносини, що безпосередньо впливають на всі відносини соціального і економічного управління.

Принципове значення має й те, що правове регулювання здебільшого здійснюється у системній і комплексній взаємодії з регуляторами соціальної дійсності, що свідчить про причинні взаємозв'язки різних чинників, взаємопроникнення правових, моральних, економічних та інших норм регулювання, які, зрештою, в сукупності визначають правомірну поведінку переважної більшості громадян нашої країни. Оскільки на сучасному етапі соціально-економічних перетворень держава виступає основним інструментом управління, остільки право залишається провідним нормативним регулятором суспільних відносин, ефективним засобом їх подальшого розвитку і вдосконалення. Отже, відповідно до визнаного Україною принципу верховенства права нормативно-правове регулювання нині слід розглядати як інтегральну частину системного і комплексного управління.

У багаторівневій системі нормативних актів щодо охорони прав і свобод громадян, підпорядкованості держави інтересам людини і суспільства, провідне місце належить прийнятій у червні 1996 р. Конституції України. Вона є політико-правовою основою всього чинного законодавства має найвищу юридичну силу, її норми є нормами прямої дії.

Стосовно теми цього дослідження особливого значення набувають норми конституційного законодавства, які визначають юридичне вираження економічних відносин власності, що склалися нині в країні. Вони лежать в основі виробничих відносин нашого суспільства, охороняються державою і, отже, внаслідок їх базового характеру мають обумовлювати вихідні засади функціонування структур та інститутів соціально орієнтованої ринкової економіки. Саме тому ст. 92 Основного Закону передбачає, що виключно законами України визначаються правовий режим власності, правові засади і гарантії підприємництва; правила конкуренції та норми антимонопольного регулювання.

Важливу роль у сфері регулювання економічно значущих відносин власності покликані відігравати також норми, інститути та комплексні нормативні акти галузевого законодавства, які в подальшому розвивають і деталізують конституційні норми. Велике значення тут надається Цивільному кодексу України, який має виступати базовим нормативним актом і посідати центральне місце в системі регулювання цивільно-правових відносин власності, що виникають між державою в особі її уповноважених органів і структур, суб'єктами підприємництва та споживачами.

ВСТУП.....5

РОЗДІЛ I

Кримінально-правові аспекти боротьби зі злочинами у сфері підприємницької діяльності

Глава 1. Кримінальна відповідальність за злочини у сфері підприємницької діяльності.....7

1.1. Соціальна та правова обумовленість появи і розвитку кримінально-правових норм, що забезпечують захист підприємництва.....7

1.2. Злочини, що посягають на встановлений порядок здійснення підприємницької діяльності та замінені інтереси підприємців.....12

1.3. Відповідальність за деякі господарські злочини, що вчиняються при здійсненні підприємницької діяльності.....36

Глава 2. Кримінальна відповідальність за посягання на законну підприємницьку діяльність.....72

2.1. Протидія законній підприємницькій діяльності..74

2.2. Кваліфіковані види протидії законній підприємницькій діяльності.....80

2.3. Комерційне шпигунство.....88

Глава 3. Кримінальна відповідальність за порушення правил охорони праці в умовах формування в країні підприємницького сектору економіки.....95

3.1. Соціальне та кримінально-правове поняття охорони праці в законодавстві України.....99

3.2. Об'єктивні ознаки злочинного порушення вимог законодавства про охорону праці.....105

3.3. Суб'єктивні ознаки злочинного порушення вимог законодавства про охорону праці.....114

РОЗДІЛ II

Кримінологічні, процесуальні та криміналістичні проблеми запобігання злочинам у сфері підприємницької діяльності

Глава 4. Комплексна система запобігання злочинам у сфері підприємницької діяльності.....131

Глава 5. Суб'єкти, об'єкти і механізм запобігання злочинам у сфері підприємницької діяльності.....147

Глава 6. Кримінологічні аспекти становлення особи правопорушників, які вчиняють злочини у сфері підприємницької діяльності.....168

Глава 7. Кримінологічна характеристика і проблеми запобігання господарським злочинам у сфері підприємницької діяльності.....186

7.1. Поняття та кримінологічна характеристика господарських злочинів у сфері підприємницької діяльності.....186

7.2. Криміногенні чинники, що детермінують господарські злочини у сфері підприємницької діяльності.....196

7.3. Запобігання господарським злочинам.....205

Глава 8. Профілактична діяльність правоохоронних органів та їх взаємодія з іншими суб'єктами запобігання злочинам.....211

8.1. Кримінально-процесуальні заходи запобігання злочинам у сфері підприємницької діяльності.....211

8.2. Загальнопрофілактична діяльність і залучення громадськості до боротьби зі злочинністю.....226

Глава 9. Криміналістичні аспекти взаємодії правоохоронних органів при розслідуванні злочинів у сфері підприємницької діяльності та їх профілактика.....	238
9.1. Тактика взаємодії спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю при розкритті та розслідуванні злочинів у сфері підприємницької діяльності.....	238
9.2. Криміналістична профілактика злочинів, що вчиняються у сфері підприємницької діяльності, і взаємодія правоохоронних органів.....	249
ВИСНОВОК.....	258